

FRANTIŠEK JOSEF I.

Na velkém octli jsme se obratníku,
ruch státu o tom svědčí mohutný,
co kolos z řady dějin náčelníků,
čnít bude říjnový den památný.

Jím jsme zas navraceni sami sobě,
jím stará česká krev v nás zmlazena,
jím z mrtvých vstalo, co již tělo v hrobě,
jím dávná moci vina zhlazena!

» DVACÁTÝ ŘÍJEN 1860. « V. P. PODĚBRADSKÝ.

FRANTIŠEK JOSEF I.

I.

už, kterému jakožto původci slavně památného říjnového diplomu platí spis tento, jest Nejjasnější císař a král nás.

Bylo to v 12. roce panování vznešeného mocnáře našeho, kdy i po mnoholetých trpkých zkušenostech, jakých zažili národové Rakouska jednak neblahými následky mnohých výstřednosti převratné doby roku 1848 a jednak obmezenou vládní soustavou, t. zv. Bachovskou, v jeho zápětí se dostavivší, jakož i neúspěchy na poli válečném, jež stihly brannou moc tohoto státu r. 1859 v Itálii, zatřpytla na chmurném obzoru národní samočinnosti a volnosti skvělá jitřenka lepšího života. Byl to diplom, vydaný 20. října r. 1860 císařem a králem Fran-

tiškem Josefem I. Později o diplomu tom sire promluvíme.

Letošního roku dospívá rok čtyřicátý, co na prestol předků svých zasedl panovník náš; proto záhodno jest, přikročiti k širšímu vylíčení života a působení Jeho.

František Josef I., císař Rakouský, král Uherský a Český atd., narodil se co nejstarší syn arciknížete Františka Karla a Žofie, rozené princezny Bavorské, dne 18. srpna 1830. Arcikněžna matka sama vedla za pomoci nejvyššího dvormistra hraběte Bombellesa vychování jeho, kteréž bylo úplně zařízeno, jak se sluší na budoucího vladaře, ačkoliv mladý princ až do roku 1848 pohyboval se málo ve kruzích vládních. V dubnu roku 1848 byl František Josef jmenován místodržícím království Českého, avšak úřadu tohoto nikdy nenastoupil.

Když císař Ferdinand, poslední korunovaný král Český, toho jména V., před maďarskými a vídeňskými revolucionáři v říjnu 1848 ujel do Olomouce, pomýšleno v kruzích dvorských již na odstoupení tohoto dobrotivého mocnáře, který zdál se kruhům těm býti příliš mírným, tak že konečně přiveden jest k tomu že se 2. prosince 1848 poděkoval ve prospěch bratra svého, arciknížete Františka Karla, načež když i tento vlády se zřekl, dosedl na trůn syn jeho, nyní panující císař František Josef, Císař Ferdinand odebral se po té do Prahy, kdež až do své smrti (29. června 1875) stálé sídlo měl a svou dobročinností a šlechtným a jemným srdcem lásky a oddanosti všech Čechův sobě získal.

Manifest, vydaný novým mladistvým panovníkem při nastoupení trůnu, zněl v tato slova:

»My František Josef První, z Boží milosti císař Rakouský, král Uherský a Český atd., oznamujeme tímto co nejslavněji všem národům v mocnářství nastoupení Naše na trůn pode jménem František Josef První. — Uznávajíc z vlastního přesvědčení potřebu a vysokou cenu svobodných a času přiměřených zřízení, nastupujeme s důvěrou cestu, kteráž Nás má vésti k novému spasitelnému utvoření i omlazení veškerého mocnářství.

Na základech pevné svobody, na základech rovného práva všech národu říše a rovnosti všech občanů před zákonem, jakož i účastenství zástupců národních v zákonodárstvív vzmuže se znova vlasť ve staré velikosti, ale v omlazené síle, i bude nepodvratným stavením v bouřích času, prostranným obydlím kmenů rozličných jazyků, ježto pod žezlem otců Našich bratrský svazek od mnoha století spojuje.

Jsouce odhodláni skvělost koruny nezkalenou a veškerost mocnářství nezkrácenou zachovati, ale hotovi jsouce, práva Naše se zástupci národů Našich sdíleti, důvěřujeme se, ze se Nám s pomocí Boží a ve srozumění s národy podaří, všechny země i kmeny mocnářství v jeden veliký státní celek spojit.

Těžké zkoušky přišly na Nás; pokoj a pořádek v nejedné straně říše Naší jest porušen. V jedné části říše plane i nyní ještě válka občanská. Přípravy všechny jsou učiněny, aby se zákonu všude zase zjedнала vážnost. Potlačení všelikého povstání a navrácení vnitřního pokoje jsou první výminky ke šťastnému zdaru velikého díla ústavního. I očekáváme při tom s důvěrou, že všickni národové zástupci svými moudře a upřímné budou k tomu spolu působiti.

Důvěřujeme se ve zdravý smysl vždy věrných obyvatelův venkovských, kteří nejposlednějšími ustanoveními zákona, co se dotýče svazku poddanského a sprostění břemen gruntovních, vstoupili v plné požívání práv občanských.

Důvěřujeme ve věrné služebníky státní.

Do slavného vojska Našeho nadějeme se od starodávna zachovalé udatnosti, věrnosti a vytrvalosti.

Toto bude nám, jako bylo Našim předchůdcům, sloupem trůnu, nepodvratnou hradbou vlasti a svobodných zřízení.

Každá příležitost, odměniti zásluhy, ježto neznají žádného rozdílu stavu, bude nám vítána.

Národové rakouští! Vstupujeme na trůn otců Našich v čase vážném. Veliké jsou povinnosti, veliká odpovědnost, kterou prozřetelnost Božská vzkládá na Nás. Ochrana Boží bude s Námi.

Dáno v Našem královském hlavním městě Olomúci dne 2. prosince léta 1848.

FRANTIŠEK JOSEF.«

II.

Že novému panovníku při nastoupení trůnu nastaly veliké starosti a veliké práce, jest nade vší pochybnost. Vnitř říše bylo mnoho rovnati a pořádati, ale především bylo potřebí mír a pokoj na všech stranách zjednatí. Ku přemožení všech obtíží a překážek bylo potřeba »sil sjednocených«, a císař František Josef pojal velmi dovedně a případně úkol svého panování, zvoliv si dne 12. února 1849 heslem svým: »Viribus unitis« (Spojenými silami).

V březnu 1849 vypovědělo Piemontsko příměří a chtělo válečně do Lombardska vtrhnouti. Avšak válečné tažení trvalo pouze pět dní; v bitvách u Mortary a Novary dne 21. a 23. března bylo vojsko sardinské staříčkým hrdinou Radeckým úplně na hlavu poraženo. U Mortary zvláště se vyznamenal arcikníže Albrecht, jehožto divise útokem dobyla posic nepřátelských. Také u Novary stál řečený arcikníže vždy v nejprudším ohni. Bitva u Novary jest vůbec jedna z nejslavnějších, v jaké kdy vojsko rakouské síly své měřilo. »Každý voják byl hrdinou,« zněla zpráva Radeckého. Sardínští prchali v divém nepořádku; zničení celé armády sardinské zdálo se neodvratným — tu král sardinský Karel Albert složil korunu ve prospěch svého syna Viktora Emanuela, s nímž pak uzavřeno příměří, jež konečně vedlo k míru.

Udatnost rakouského vojska osvědčila se opět co nejskvěleji, zjednánt jí říši v jednom témdni mír. Roku 1850 povalen také nadobro odboj maďarský, k jehožto zkrocení bylo potřebí přivolati na pomoc válečnou sílu Ruska.

Netoliko vojsko stalo se věrnou podporou trůnu, též v jednotlivých zemích řadili se četní vlastenci kolem něho a věnovali činnost svou znovuzřízení říše. Žel, že v předních řadách mužů těch stáli také mužové, pouze po panství bažící a k uvolnění lidu nepřilíš přihlížející. Takto nabyla zejména po vydání oktroyované ústavy a rozpuštění říšské rady kroměřížské dne 4. března 1849 vrchu zpátečná soustava vládní, jejíž tvůrcem a představitel byl jeden z předních rádců koruny, dr. Alexander baron Bach, jenžto roku 1848 také stál na barikádách vídeňských, ale později vrhl se úplně v náručí zpátečnictví. Není však úkolem naším psáti dějiny Rakouska a jeho vnitřní i vnější politiky, k čemuž by také poskytnutá nám prostora nestačila; dlužnoť nám obmeziti se na vylíčení událostí, jež především vztahují

se k Jeho Veličenstvu císaři a králi. Na odměnu mužův o trůn a říši zasloužilých založil císař dne 2. prosince 1849 — totiž v první výročí den svého panování — řád Františka Josefa, pak záslužný kříž vojenský a civilní. V prosinci r. 1849 navštívil císař František Josef Prahu, roku nejbliže příštího pak vydal se na čtrnáctidenní cestu do Terstu a na třínedělní do Vorarlberska; roku 1851 navštívil dvakrát Itálii a cestoval po Haliči. Roku 1852 nadešly cesty do Itálie, do Uher, do Charvátska a do Berlína. Cestování po Uhrách trvalo 70 dní. Všudy byl panovník slavnostně uvítán a při svém návratu do sídelního místa Vídně nelíčenou radostí pozdravován.

III.

Přetrpkých chvil — jako každý smrtelník — zažil také František Josef I. Jednou z nejtrpčích zajisté byla chvíle polední dne 18. února 1853, kdy jakýs šílenec odvážil se k vražednému útoku na vznešenou osobu mocnářovu. Uvedeného dne procházel se totiž císař v průvodu pobočníka hrabete O'Donnella o půl jedné hodině v poledne na hradebách. Poblíže staré Korutanské brány mocnář stanuv naklonil se přes hradební zeď a pohlížel dolů do hradebního příkopu. V okamžiku tom přihnal se jakýs mladík a kuchyňským nožem, na způsob tulichu broušeným, zasadil panovníkovi ránu v zadní části hlavy. Bodnutí to, s největší prudkostí učiněné, proniklo límec vojenského kabátce »hulánky« a nákrčník, avšak odrazit se o přezku tohoto vniklo do krku jen špičkou zhloubí asi 6 čárek. Hrabě O'Donnell vrhl se okamžitě na zákeřníka, kterého pak na zem povaleného kolem jdoucí statečný vídeňský měšťan Ettenreich držel mohutnou rukou tak dlouho, až se ho přispíšivší stráž zmocnila. Panovník, dosti silně krvácející, stíral si svým kapesním šátkem krev a ubíral se přímo do nejbližšího paláce arciknížete Albrechta, kde se mu prvního obvazu dostalo, načež ve dvorním povoze do hradu odejel. Tam, byv při vystupování sběhlým se obecenstvem nadšeně pozdravován, pronesl povýšeným hlasem k lidu slova: »Upokojte se, nic to není, sdílím jen osud se svými hodnými vojíny.«

Jakož veliké a obecné bylo zděšení nad touto hrůznou událostí, tak neměrný byl rovněž i jásot, když mocnář dne 12. března opět poprvé u veřejnosti se objevil. Ze všech oken máváno šátky, v očích všech třpytily se slzy radosti a ze všech srdcí prýštilo se největší nadšení. V ulicích vídeňských tvořili měšťané dvojřadí, vždyť císař sám projevil přání, že chce viděti se obklopena od svých měšťanu.

IV.

Roku 1853 zasnoubil se panovník náš s princeznou Eliškou, dcerou vévody bavorského Maxmiliána Josefa a vévodkyně Ludviky, dcery krále Maxmiliána. Spanilá snoubenka narozena je dne 24. prosince roku 1837; neobyčejná krása a mladistvá půvabnost její vše okouzila. Roku nejbliže příštího,

dne 24. dubna r. 1854 konány svatební obřady ve vídeňském dvorském chrámu Páně u Augustinů mezi 6. a 7. hodinou večerní. Město Vídeň oslavilo sňatek ten přeskvostným osvětlením dne 25., velkolepou národní slavností v Prátru dne 29. a konečné slavnostním tanečním plesem v redutních síních a v zimní jízdárně dne 30. dubna. Slavnost v Prátru poctili císařští novomanželé dvakráte svou návštěvou. Císařský sňatek byl všudy podnětem ke skutkům ušlechtilým a dobročinným. V čele dobrodincův stáli císařští manželé sami. Císař daroval ve prospěch chudých sumu 200.000 zl. a císařovna ze svého jitřního daru svatebního výše 50.000 zl. Mnoho zasloužilých mužův bylo řády vyznamenáno a rozsáhlá amnestie panovníkova rozlila svou zář i na mnohé zbloudilé členy společnosti. Veškerým osobám, pro urážku Veličenstva a pro rušení veřejného pořádku odsouzeným, udělena milost a všeliké sem spadající soudní pře zastaveny. Jako ve Vídni, oslaven císařský sňatek i ve všech jiných městech způsobem nejokázalejším. Zejména naše matička Praha, již nedlouho po sňatku JJ. VV. svou návštěvou poctiti ráčili, vynasnažila se, aby osvědčila svou lásku a oddanost k panujícímu rodu a ku vznešeným novomanželům. Dne 3. června r. 1854 o půl páté hod. odpolední přijeli císař a vznešená jeho choť do pražského nádraží v Hybernské ulici, uvnitř i vně slavnostně vyšperkovaného. U nádražního perronu uvítal starosta dr. Vaňka v čele městské rady JJ. VV. krátkou řečí. Před nádražím očekávali vznešené hosty hlavní zástupcové obecní a venkovští delegáti, pak městská jízda, v dvojřadí rozestavení. V Hybernské ulici byla zřízena mohutná brána z dvanácti sloupův koryntského slohu, více než pět sáhů vysokých. V čele brány vypínalo se čtvero bujných ořův, řízených dvěma antickými vozky; ořové byli spřeženi ve vítězný vůz, v němžto se objevovaly postavy císařských manželů v římském oděvu, nad nimiž vznášel se genius s věncem. Hned za touto branou skvěl se palác hr. Karla Kinského v bohaté, vkusné, červeno- a modrobílé zdobě s erby všech zemí Rakouska a s dvěma velikými obrazy, představujícími zámek Possenhofen (letohrádek vévody bavorského Maxmiliána, otce císařovny) a císařský letohrad Schönbrunnský. U Prašné brány zbudoval cech kovářský malebnou kovárnu v hustém, květinami a praporci vyzdobeném loubí. V kovárně té, před níž stál celý cech s praporem cechovním a s četnou hudbou, ukuli čtyři tovaryšové při slavném vjezdu císařských manželů podkovu. Naproti kovárně zřídili zámečníci podobnou kovárnu, v kteréž při vjezdu zhotoven pilník, ozdobený jmény JJ. VV. Kovárna ta byla umělým železným zábradlím ohražena a množstvím pěkného zámečnického zboží vyzdobena; nad ní visel obrovský starobylý, dobře pozlacený klíč. Vůkol rozestaven celý cech s praporem. Před besedou vlastenecké společnosti hospodářské stálo asi 300 členů, v jichžto jménu kníže Jan Adolf Švarcenberk, vévoda Krumlovský, JJ. VV. oslovil a jim blahopřejnou adresu odevzdal. Císař poctil knížete srdečným stisknutím ruky a přijal malé, avšak velevkusné památky, společností věnované. Celá Kolovratská třída (Příkop) poskytovala překrásný pohled; mezi jinými vynikaly okrasami svými domy klenotníka Grohmana a to-

várníka Dormitzra, pak palác hraběte Alberta Nostice. Dekorace na domě Grohmannově každého překvapila svou původností a drahocenností, neboť v krásných ozdobách třpytilo se množství drahokamů.

Obchodníci zřídili na Václavském náměstí vysoký a pestře vyzdobený jehlanec, jehožto artistickým původcem byl professor malířské akademie p. Haushofer. U tohoto jehlance přijal císař adresu obchodnictva z rukou představeného pražských obchodníkův, p. Pleschnera. Mezi Ovocnou ulicí a Novými alejemi (Ferdinandovou třídou) otvíral se půvabný pohled; byloť tam zbudováno vysoké lešení sládkův, vedle něhož čnely do výše dva vysoké jehlance, ze samých sudů zřízené; sud nejdolejší byl na 120 věder, na vrcholi pak bylo jedno vědro. V průčelí lešení byl nad bílým lvem český nápis, jadrný pozdrav sladovnický: »**Vám dej Bůh štěstí i nám!**« Na lešení samém trůnil vynálezce ječmenového nápoje, brabantský král Gambrinus, mohutná to postava, zlatohlavem a nACHEM přeskvočně oděná; z červeného kapí nad lesklou korunou vznášel se veliký chochol ze zlatých ječmenových klasův. Vedle Gambrina stálo dvě sličných panošů, z nichž jeden držel v ruce vkusný vysoký pohár a druhý ohromný královský meč a pozlacenou pavezu se znakem brabantským. Vůkol bylo malebné rozestaveno 25 sladovnických chasníků v řemeslné robotě své, všickni ve vkusném staročeském kroji. Při tomto skupení císařští manželé poněkud déle s patrnou zálibou stanuli. Mezi domy v Alejích vynikal nejvíce Šlikův palác, ozdobený četnými zemskými erby. Od Šlikova paláce až ku klášteru Voršilek stálo 1400 havířů v parádním stejnokroji s praporečnickými a hudebníky. Byli se sešli z Příbrami, Buštěhradu, Kladna, Brandýska i odjinud. U kláštera Voršilek stála překrásná, v slohu románském provedená slavobrána. výborné to dílo pp. Ullmanna a Bělského, továrníky českými objednané. Pozornost znalců poutaly nejvíce malby Mánesovy a ohromný český lev, z pěti centův ryzího stříbra zdělaný od Václ. Levého. Císař vyslovil svou nejvyšší spokojenost nad tím velkolepým dílem a přijal z rukou továrníka p. Richtra, místopředsedy pražské obchodní komory, dvě příležitostné básně, českou a německou. Naproti tribuně, na potomním staveništi Národního divadla postavené, byla dle švýcarského způsobu zřízena budka tesařská, ve kteréž malebně sestaven byl cech tesařský v řemeslnickém oděvu s koženými zástěrami a lesklými sekýrami. Na nábřeží, nesčetným množstvím lidu naplněném, u Františkova pomníku byli členové konservatoře a malířské akademie umístěni na tribunách, dle nákrešů profesora Gruebra v gotickém slohu postavených. Tribunu hudebníkův zdobily sochy a poprsí sv. Cecilie, Mozarta, Bacha, Webra, Beethovena a jiných; na tribuně akademikův stály sochy a poprsí Dürera, Rafaela Sanzia, Michaela Angela, Titiana, Rubensa a j., pak erb dávného cechu malířského. Na konci nábřeží postavili polytechnické dle nákrešů pp. Zacha a Skuherského vysoký, v ušlechtilém slohu provedený oltář, na jehož vrchu vznášela se nad českým lvem a dvouhlavým orlem veliká socha Uměny. Dokud JJ. VV. jeli po nábřeží, hemžilo se

na hladině Vltavské množství loděk, vlajícími praporečky ozdobených. Nábřeží samo bylo proměněno v stromořadí samých vysokých praporů a po třech sestavených korouhviček barev českých, rakouských a bavorských.

U Karlova pomníku vítala universita; rector magnificus odevzdal tu jménem vysokých škol Karlo-Ferdinandových JJ. VV. adresu. Před studujícími vlála stará studentská korouhev, nesená hr. Chotkem z Chotkova a Vojnína; byl to týž prapor, pod kterým druhy studenti pražští ve francouzských válkách bojovali. Karlův most byl proměněn v libosad. Mezi kvítím byla skupení děvčat, bíle přistrojených, jedna část s červenými, druhá s modrými páskami a fábory. Jedno děvče podalo císařovně na zlatém talíři vonnou kytici z nejvzácnějších květin. Na náměstí Malostranském všeobecné pochvaly docházel obelisk klempířský. Ostruhová ulice a úvoz ku královskému hradu byly podobně jako nábřeží vyzdobeny, a nad nimi velkolepě vynikaly oba paláce knížete Švarcenberka, z jichž oken visely drahocenné koberce z červené hedvábné látky zlatem obroubené; ostatní paláců těch ozdoba záležela z květin a zeleni, jakož i z modrobílých festonů. Palác arcibiskupský byl vkusně kvítím a prapory vykrášlen, a nad jeho římsou stály velké barevné vásy s vysokými kyticemi. Na ozdobeném bytu kanovníka dra. V. M. Pešiny byl ze samých květin veliký nápis: »**Bella gerant alii, tu felix Austria nube.**« (Nechťsi jiní války vedou, ty, Austrie, šťastna jsi sňatkem.) I věže chrámu Svatovítského byly ověněny zelení, vlály tam prapory a na prvním zábradlí vystavena byla poprsí Jejich Veličenstev.

Nesmírné množství lidu bylo shromážděno od nádraží až ku hradu královskému v místech, kudy slavný vjezd se pohyboval; ostatní části měst pražských byly v dobu tu takměř pustý. Po celou cestu zavznívalo z tisícerych úst mocně a co nejsrdečněji jásavé vítání. Každý byl žádostiv spatřili mladistvou panovnici po boku nejmilostivějšího císaře a krále našeho. Jako mocné kouzlo působila na obecnstvo laskavost a dobrosrdečnost, jakouž milostivá tvář vznešené paní té vyniká. Vůbec bylo uvítání JJ. VV. tak slavné, tak srdečné a tak dojemné, že sotva které město v Rakousku v tom ohledu nad staroslavnou Prahu vyniklo.

Na Hradčanech v královském hradě bylo uvítání JJ. VV. též velmi slavné. V prvním dvoře stáli c. k. úředníci v uniformách. Dole u hlavních schodů, kdež v řadách stáli c. k. jízdní dvorní četníci, uvítali JJ. VV. arciknížata Leopold a Josef, kardinál-arcibiskup kníže Švarcenberk, místodržící baron Mecséry a velitel armádního sboru hrabě Clam-Gallas, kteřížto pak doprovodili JJ. VV. nahoru do královských komnat, kde šlechta, vyšší duchovenstvo, generálové, štábní a vrchní důstojníci, jakož i c. k. úředníci byli shromážděni.

Večer byl slavnostní průvod s pochodněmi. Klementinum bylo zvoleno shromážděním. Súčastnilo se při tom 1400 havířů s kahanci. O deváté hodině hnul se průvod z Klementina a při hudbě měšťanských ozbrojených sborů ubíral se po Karlovu mostu k Hradčanům. Akademický senát, obecní starší měst pražských, městská rada, magistrátní úředníci, obchodnictvo a

řemeslnické pořádky ubírali se v průvodu tom u prostřed městských ostrostřelcův a granátníkův. Na hradě přednesli členové pražské konservatoře a Žofínské akademie slavnostní kantátu. — V neděli 4. června odebrali se JJ. VV. do Ploškovic k návštěvě JJ. VV. císaře a krále Ferdinanda a císařovny a královny Marie Anny.

Dne 5. června večer odbýván v jízdárně Valdštejnského paláce slavný karoussel. Takového lesku a takové vkusnosti nebylo viděti při žádném z předešlých, vším právem vyhlášených karousselů šlechtických. Císař a král přítomen byl v hulánské uniformě a císařovna v nádherném bílém obleku. — Dne 7. června navštívili císařští novomanželé renaissanční letohrádek Ferdinanda I. v sadech Chotkových. Druhá návštěva JJ. VV. platila umělecké výstavě v Klementinum. Odpoledne pak uvítalo národní museum JJ. VV. v místnostech svých. Předseda společnosti musejní pan hrabě Kristián z Valdštejna dal vnitřek musejní budovy co nejvkusněji vyzdobiti. Nejprve navštívili císařští manželé mineralogické sbírky, načež se odebrali do velké síně, kde je bibliotekář Vácslav Hanka očekával. Na dlouhých tabulích byly vloženy nejstarší a nejvzácnější listiny, autografy, rukopisy a miniatury. Největší pozornost JJ. VV. poutaly na sebe neocenitelný poklad naší národní literatury, rukopis Královédvorský, a krásné malby starověkého mistra Zbyška z Trotiny. Po prohlédnutí mincí a medailí českých jakož i sbírky ptactva a ssavectva prohlíželi si nejvyšší hosté s živým interessem staré knihotisky, zejména kroniku Trojanskou, první české bible, práva zemská i městská atd. — Z musea odjeli JJ. VV. do ateliéru sochaře Emanuela Maxe, kdež poctili pochvalou zejména veliký vzorec Maxovy sochy maršálka Radecského. — Dne 8. června navštívili císařští manželé továrny pp. Poláka, Breitfelda a Evanse, pak zemskou trestnici a konečně ústav hluchoněmých, kde řízením p. ředitele Frosta odbývána krátká zkouška hluchoněmých chovanců k obzvláštní nejvyšší spokojenosti. — Téhož dne ještě odebrali se JJ. VV. do Děčína na zámek hraběte Františka Thuna z Hohenštejna, kam den předtím již přibyli králové saský a pruský se svými ministry baronem Manteufflem a pánem z Alvenslebenu. Dne 9. června přibyla do Děčína též královna saská se svými dvorními dámami.

Dne 10. června položili císař a král František Josef a nejjasnější jeho choť Eliška hlavní základní kámen k velikému chrámu slovanských apoštolů, ss. Cyrilla a Methoděje v Karlíně. Celý tento den slavil se v Karlíně jako veliký svátek. — Dne 11. června prohlíželi si císařští manželé znamenité památky chrámu sv. Víta; zvláštní pozornost věnovali veveslavné kapli sv. Vácslava, hrobům králů českých, kapli sv. Ludmily a stříbrnému oltáři sv. Jana Nepomuckého, konečně též kapitulnímu pokladu, v němž množství důležitých věcí historických a uměleckých se chová.

Dne 12. června opustili JJ. VV. s dvorem svým Prahu, učinivše různým ústavům lidumilným, jakož i chudým pražským velikých darův peněžitých.

V.

Dne 5. března 1855 oblaženi byli císařští manželé narozením arcikněžny Žofie; bohužel odňala nelítostná smrt dne 29. května 1857 císařským rodičům tuto nadějnou prvorozenku. — Dne 12. července 1856 opět se JJ. V V. narodila arcikněžna Gisela, kteráž od 20. dubna r. 1873 provdána jest za prince bavorského Leopolda.

Do roku 1856 spadají také obě cesty Korutanskem i Štýrskem (od 2–14. září) a Itálií, kdež prodlel panovník od 17. listopadu 1856 až do 12. března 1857. Tato italská cesta byla jednou z nejpamátnejších. V zemích lombardsko-benátských nadešel neočekávaný, podivuhodný obrat ve veřejném mínění, a císařova cesta stala se slavnostním průvodem smíření a lásky. Císař zasy-pával obyvatelstvo důkazy milosti. Zabavené statky byly uprchlíkům opět vráceny, a dne 25. ledna 1857 prohlášena všem politickým provinilcům vše-obecná amnestie. Nesmírný byl jásot, jakýž tento čin milosti vzbudil, zejména v Miláně. Tomuto hlavnímu městu dostalo se také ještě jiných císařských darů, dosahujících sumy až několika set tisíc zlatých.

Dne 3. května 1857 nastoupili JJ. VV. opět velikou cestu, a sice do Uher. Jako v Itálii setkali se i tu s nepřetržitou řadou upřímného holdování. V Budíně vzbudila slova císařova, pronešená k vítající jej deputaci, nekonečný jásot. Znělať takto: »Těší mne, že mně bylo lze tentokráte opět sem přijíti, abych ukázal císařovně tuto krásnou vlasť i abych také osobně se přesvědčil o stavu a potřebách svého mileného Uherska. Ustavičnou snahou mojí bude, abych přispěl k obecnému blahu této země jakož i celé říše své a tím abych zabezpečil všeobecnou spokojenost svých věrných poddaných.« I v Uhrách prohlášena všeobecná amnestie a odsouzencům maďarským opět navráceny zabavené statky. Bohužel byla cesta úmrtím císařské prvorozenky, arcikněžny Žofie, přerušena, načež v srpnu zase panovník sám v další cestě pokračoval.

Dne 21. srpna 1858 narozen císařským manželům syn, jemuž na křtu dáno jméno Rudolf. Nevýslovný jásot zavládl po celé říši, když ve všech hlavních městech 101 rána dělová oznamovala narození korunního prince. Veškeré obyvatelstvo účastnilo se slavností, jež za příčinou této radostné události se odbývaly. Rakouská říše jest dnes hrda na svého korunního prince, jenž vyvinul se v muže výtečného, nejznamenitějšími vlastnostmi ducha i srdce nadaného.

VI.

Těžkých starostí přinesl mocnáři a celé říši zachmuřený obzor roku 1859. Snahy Sardinska, země italské od Rakouska na sebe přitřhnouti, jevily se čím dále tím mocněji. A když pak francouzský císař Napoleon se Sardinskem a s revoluční stranou v ostatní Itálii se spolčil, propukla válka znova. Rozhodná bitva u Solferina dne 24. června 1859 dopadla pro voje rakouské

nešťastně, jakkoliv válčily s udatností lví. Císař František Josef sám pouštěl se v nejprudší déšť kulí, a postaviv se v rozhodném okamžiku v čelo hraničářského praporu, k útoku postupujícího, dodával vojínům zmužilosti slovy: »Ku předu, junáci, i já mám starost o ženu a o děti!« Vojsko rakouské bojovalo v den ten tak udatně, že jeden z francouzských generálů projevil: »Ještě několik takových vítězství, a my se vrátíme bez vojska do Francie zpět!« Francouzové a Piemontané ztratili 20.000 a Rakušané 18.000 mužů.

Rakousko, ode všech opuštěno, musilo uzavřít mír, k čemuž i Napoleon byl velice ochoten, neboť byl poznal velikou odhodlanost a udatnost branných sil Rakouska. Přes to, že po čas války osvědčila se vlastenecká obětovnost všeho obyvatelstva co nejskvěleji, pozbyla říše celé západní polovice království lombardsko-benátského, a vždy naléhavěji ozývala se potřeba, aby upuštěno bylo od posavadní absolutní soustavy vládní, kteráž odstranila i poslední zbytky svobod, jichžto se byli národové roku 1848 domohli. Válkou roku 1859 odhalila se chatrnost soustavy t. zv. Bachovské, národy nenáviděné. Proto vydal císař již 15. července roku 1859 k národům manifest, jímž opravy slibovány. Roku 1860 pak dne 20. října vydáním císařského diplomu obnoveno v celé říši opět zřízení konstituční.

Slavně památným diplomem tím počíná nová doba v politickém životě národův Rakousko obývajících, proto stůjž zde v plném znění:

»My František Josef I. atd. atd. Když se byli Naši předkové slavné paměti z moudré pečlivosti starali, aby v Našem nejjasnějším domě jisté pravidlo posloupnosti zařízeno bylo, došel pořad posloupnosti, od Jeho c. k. Apošt. Veličenstva, byv. císaře Karla VI., dne 19. dubna 1713 konečně platně a neodvolatelně ustanovený, svého uzavření v státním základním a rodovém zákoně, pod jménem pragmatické sankce známém, od zákonných stavů z Našich rozličných království a zemí přijatém a posud v platnosti jsoucím.

Na nepodvratném právním základě ustanoveného pořadu posloupnosti jakož i nedílnosti a nerozlučitelnosti jednotlivých částí státu, srovnávající se s právy a svobodami svrchu dotčených království a zemí, vítězně odolala říše Rakouská, od té doby následkem smluv dle práv státu a národův uzavřených rozšířená a sesílená, doléhajícím na ni nebezpečenstvím a útokům, podpírajíc se a nešena jsouc věrností, oddaností a udatností svých národů.

V zájmech Našeho rodu a Našich poddaných jest Naší povinností panovníckou, abychom mocné postavení Rakouského mocnářství zachovávali a za rukojemství poskytli zřejmé a neobojetně zařízený stav právní a svorné působení společné. Tímto rukojemstvím mohou v úplné míře býti jen taková zařízení a takový stav právní, jež stejně vyhovují dějepisnému vědomí právnímu, nynější rozmanitosti Našich království a zemí a požadavkům jejich nerozdílného a nerozlučitelného, silného svazku.

Měli jsme zřetel k tomu, že se živly společných zřízení organických a svorného působení společného rozšířily a sesílily v Našem mocnářství stejnou oprávněností Našich poddaných před zákonem, pojištěním svobod-

ného vykonávání všech vyznání náboženských, přístupností ku všem úřadům, nezávislou ani na stavu ani na rodu, všeobecnou stejnou povinností brannou a poplatností, vesměs všem příslušící, zrušením robot a konečně zrušením čáry mezicelní; uvážili jsme dále, že dle soustředění státní moci ve všech zemích pevniny Evropské pro bezpečnost Našeho mocnářství a pro blaho jednotlivých jeho zemí nevyhnutelně potřebné jest společné vyřizování nejvyšších úkolů státních: následkem toho, abychom vyrovnali bývalé rozdílnosti mezi Našimi královstvími a zeměmi a abychom Našim poddaným vhodně upraveného účastenství udělili v zákonodárství a správě, uznali jsme za dobré, naříditi na základě pragmatické sankce a z moci Naší svrchované za stálý, neodvolatelný základní zákon státní, jenž by Nám samým jakož i Našim zákonným následníkům u vládě byl vodítkem, následující:

I. Právo, zákony dávat, je měniti a rušiti, bude od Nás a Našich následníků vykonáváno jen se společným působením zákonně shromážděných zemských sněmů neb dle případnosti společným působením říšské rady, do které zemské sněmy posílají mají počet členů, jaký My ustanovíme.

II. Na příště mají se v říšské radě a s říšskou radou vyjednávat a zároveň se společným působením jejím ústavně vyřizovati všecky předměty zákonodárství, které se vztahují k právům, povinnostem a zájmům, pro všechna Naše království a všecky země Naše společným, jmenovitě zákonodárství o mincovnictví, peněžnictví a úvěrnictví, o záležitostech cla a obchodu; dále o základních pravidlech v záležitostech banku cedulního; zákonodárství o základních pravidlech při poštách, telegrafech a železnicích; o způsobu i spořádání povinnosti k vojenské službě; dále se má, jen když říšská rada s tím souhlasiti bude, nařizovati zavádění nových daní a ukládání platů, pak zvyšování zavedených již daní a položení pohledávek, obzvláště zvyšování ceny soli a vypisování nových výpůjček dle Našeho rozhodnutí, daného 17. července 1860; dále pak má se jen s přivolením říšské rady nařizovati převádění hotových státních dluhů a dávání v zástavu, přeměňování neb uvádění v závadnost nemovitého jmění státního; konečně mají se se společným působením říšské rady zkoumati a stanoviti rozpočty státních vydání na příští rok, jakož i zkoumati konečné účty státní a výsledky ročního hospodaření s financemi.

III. Všecky ostatní předměty zákonodárství, které v předcházejících punktech nejsou obsaženy, vyřídí se ústavně na sněmě a se sněmem, jehož se týče, a sice: v královstvích a zemích k Uherské koruně příslušných ve smyslu jich dřívějších ústav, v ostatních královstvích a zemích ve smyslu a podle jich zemských řádů.

Poněvadž však, vyjímajíc země uherské koruny, i takové předměty zákonodárství, které výhradně veškeré říšské radě nepřísluší, po dlouhá léta v Našich ostatních zemích stejně se vyřizovaly a rozhodovaly, tož Sobě vyhražujeme takovéto předměty vyřizovati s ústavním spolupůsobením říšské rady a s přivoláním říšských radů těchto zemi.

Také ony předměty, jež nejsou příslušnosti říšské rady vyhrazeny, mohou se společně vyřizovati, když si toho zemský sněm, jehož se týče, přeje, nebo když to navrhuje.

IV. Tento císařský diplom má se neprodleně do zemských archivů Našich království a zemí schovati a časem svým do zemských zákonů v hodnověrném textu a v zemském jazyku vložili. Naši následníci mají tento diplom hned při nastoupení na trůn tímž způsobem Svým císařským podpisem opatřiti a vydati jednotlivým královstvím a zemím, kde v zemských archivech vložen jest.

Čemuž na svědomí jsme Svůj podpis připojili, pečeť Naši císařskou přitisknouti dali a uschování tohoto diplomu v Našem rodovém, dvorním a státním archivu nařídili.

Jenž se stalo ve Vídni, v hlavním a sídelním městě Našem, 20. října léta Páně 1860, Naší vlády dvanáctého.

František Josef.«

VII.

Od zásad říjnového diplomu podstatně uchýlila se nová ústava oktroyovaná, vydaná dne 26. února roku 1861, za jejíhož tvůrce všeobecně pokládán ministr rytíř Schmerling, někdejší roku 1848 president německého sněmu ve Frankfurtě. Ještě větší uchýlení stalo se po nešťastné válce s Pruskem roku 1866 tak zvaným vyrovnáním s Uhry a ústavou prosincovou roku 1867 i některými pozdějšími změnami v ní. Nicméně výše uvedený diplom říjnový zůstal východištěm ve snahách národův o nové svobodné zřízení mocnářství Rakouského na jeho přirozených základech.

Jasným bodem t. zv. »Prosincovky« z roku 1867 zejména pro národy slovenské, říši tuto obývající, jest 19., všem národům t. zv. Předlitavska volný rozvoj národnosti a řeči zabezpečující, jenž zní: »Všichni národové v státě mají rovné právo, a každý národ má neporušitelné právo chovati a vzdělávati národnost a řeč svou. Rovné právo všech v zemi obvyklých řečí ve škole, v úřadě a v životě veřejném od státu se uznává. V zemích, v kterýchž bydlí několik národů, zřízena budež veřejná učiliště tím způsobem, aby se každému národu dostalo náležitých prostředků, vzdělávati se ve své řeči, aniž by byl kdo nucen učiti se druhému jazyku zemskému.« Tento v jádru svém zajisté dobrý základní článek ústavní není však posud zvláštním podrobným zákonem výkonným proveden a ve praxi uveden.

Po nešťastné válce s Pruskem roku 1866 a po rovněž nepříznivé válce v Italii (v níž pozbylo Rakousko též zbylé ještě části Lombardska-Benátska) dne 8. června 1867 byl císař slavně za krále Uherského korunován.

Do téhož roku 1867 spadá návštěva světové výstavy v Paříži, kde rytířská postava císaře a krále Františka Josefa Francouzy okouzila.

Dne 22. dubna 1868 narodila se císařským manželům v Budíně dcera, arcikněžna Marie Valerie, kterážto událost všude, zejména ale v Uhrách radostí nemalou způsobila.

Roku 1869 navštívil císař na své cestě na Východ, ku slavnému otevření průplavu Suezského podniknuté, také Cařihrad, Athény a Jerusalema, kamž dne 9. listopadu konal slavnostním způsobem vjezd.

VIII.

Pro království České zvláště památným zůstane rok 1871. Vydalť císař a král náš po mnoholetém, zejména na našem českém politickém obzoru hned jasna a hned zase chmur se střídání, sněmu království Českého dne 12. září 1871 královské poslání, kterýmž Jeho Veličenstvo způsobem krále i koruny České plnou měrou důstojným prohlásil, že rád uznává státní právo této koruny a nabízí svou přísahu na potvrzení jeho obnovení.

Toto královské poslání, jímž dne 14. září 1871 sněm český byl zahájen a jež ve všech myslích českých vzbudilo nelíčenou radost a oživilo naděje ode dávna kojené, znělo takto:

»Sněmu Našeho království Českého!

Když jsme patentem Naším, daným dne 30. července 1870, sněmy království a zemí Našich do míst ku shromáždění jich zákonem ustanovených svolávali, pohnuli Nás k tomu nejvíce příběhové veledůležití, jichž dějištěm Evropa se stala, a k jichž ukončení a dalekosáhlým účinkům všecken Náš zřetel byl obrácen. Pod ochranou Boží podařilo se Nám naproti těmto bouřlivým událostem zachovati říši Naší pokoj blahodárný, i mužemeť nyní opět s myslí úplně uspokojenou oddávati se pracím, jimiž by říše uvnitř se upevnila.

Jest žádost Vaše, aby nejprve svazky Našeho království Českého s veškerou říší, jichž revisi jsme reskriptem Naším, daným dne 25. srpna 1870, slíbili, způsobem všestranně spravedlivým a uspokojujícím konečně se uspořádaly. Majíce v paměti státoprávní postavení koruny České a jsouce Sobě povědomí slávy a moci, kteréž tato koruna Nám a předkům Naším propůjčila, mimo to jsouce pamětlivi neoblomné věrnosti, s kterou obyvatelstvo země České v každé době trůn Náš podporovalo, uznáváme rádi práva tohoto království a jsme hotovi, toto uznání přísahou Naší korunovační obnoviti.

Avšak my nemůžeme se s druhé strany vytáhnouti ze slavných závazků, ve které jsme naproti Naším jiným královstvím a zemím vešli diplomem Naším, daným dne 20. října 1860, základními zákony státními, vydanými dne 26. února 1861 a dne 21. prosince 1867, a přísahou korunovační, vykonanou Našemu království Uherskému.

S uspokojením tedy u vědomostí bere me ochotnost, v nejponížnějších adresách sněmu Našeho království Českého, jichž datum 14. září a 5. října 1870, vyslovenou, uvésti práva, k nimž tato země se táhne, ve srovnalost s tím, čeho vyhledává mocnost říše, a s právy jiných království a zemí.

Vyzýváme tedy sněm, aby s touto myslí práci započal, aby mírně a smířlivě vzal v poradu, kterak by státoprávní poměry Našeho království Českého, jak toho čas žádá, se uspořádaly, a aby učinil, bychom bez porušení práv jiných Našich království a zemí ukončiti mohli spor ústavní, kterýž, kdyby dále ještě trval, blaho Našich věrných národů v nemalé nebezpečnosti by uvedl.

Jakož pak jsme Naší vládě dále uložili, aby sněmu předložila nový řád volení do sněmu, připomenutý již v reskriptě Našem, daném dne 26. září 1870, a v zákoně pro ochranu obojí národnosti v zemi, vzkazujeme sněmu milostivě Naše císařské a královské pozdravení.

Dáno ve Vídni dne 12. září 1871.

František Josef.«

IX.

Veliká světová výstava ve Vídni roku 1873 přiměla téměř všechna evropská knížata a také šaha perského k návštěvě panovníka našeho. Cář ruský Alexander, německý císař Vilém, sultán Abdul Azis, král italský Viktor Emanuel a j. přibylí do Vídně co hosté a požívali nejštědřejšího pohostinství císaře Františka Josefa. Byla to bez odporu největší výstava, jakou kdy svět viděl; výstava pařížská r. 1878 zůstala daleko za vídeňskou. Skvělost výstavy té předstihla však daleko oslava 25letého panování Jeho Veličenstva dne 2. prosince 1873. Bylať to srdečná a tklivá slavnost rodinná, konaná 36 mil. obyvatelův celé říše. Zvláště dojímavým a povznášejícím bylo přijetí císařem zástupcův vojska ve Vídni. Všichni princové císařského domu, také korunní princ Rudolf, a všichni generálové se dostavili. Polní maršálek arcikníže Albrecht měl k císaři jménem vojska blahopřejnou řeč. Hlasem pohnutým děkoval panovník vítěznému válečníkovi, jenžto dnes stojí v čele, armádě, námořnictvu a zemské obraně. »S pocitem žalným a s vděčností vzpomínám,« pravil, »těch, již byli druhdy proslavenými vůdci mého vojska v mnohých bitvách, jakož i těch, kteří svůj život zasvětili zdatu jeho. Vzpomínám nezapomenutelného admirála, jenž loďstvo mé vedl k vítězství a slávě, jakož i těch četných tisíců vojáků, kteří na poli cti život svůj obětovali. Chovám pevnou víru, že branná síla říše i napříště bude nejpevnější oporou trůnu a vlasti, že zůstane skalou, o kterouž v bouři vlny se roztříští, a že tutéž lásku a věrnost, jakouž mně vždy prokazovala, zasvětili i synu mému.« Při dotknutí se jeho syna udušena slzami slova císařova. Hluboce dojata a nadšeno propuklo shromáždění v hromné provolávání slávy, načež císař ukončil oslovení své přáním, z hloubi srdce pocházejícím: »Bůh žehnej a ochrany poskytnuj mým vojákům. Bůh připevňuj vítězství k jich praporům!«

K stálé paměti na tento den založil císař válečnou medaili, jež udělena všem, kdož za jeho panování účastnili se některého válečného tažení.

X.

V letech následujících podniknuto opět několik větších cest. Zmíníme se jen o veliké, nad míru namáhavé cestě po Dalmatsku v dubnu a květnu r. 1875, kteráž byla spojena s návštěvou krále Viktora Emanuela v Benátkách. Dalmatsko jest drsná pohorská země, kde na velkém díle jen koňmo lze cestovati po skalních stezkách, často velice nebezpečných. Cestovní obtíže jsou ještě zvýšeny nepříznivou povětrností a primitivními poměry v odlehklých místech. Nejednou musil mocnár s družinou svou při otevřeném ohni se sušiti a hřáti, a v jednom místě byla světnička, kde dvorní tabule odbývána, tak malá, že bylo potřebí jídla dovnitř oknem podávati.

Jeden z účastníků cesty té, prof. Coglievina, napsal o panovníku našem tato pozoruhodná slova: »Mnohým — ovšem těm, kdož nebyli očitými toho svědky — bude zdáti se nemožným, že by muž, byť byl síly ještě statnější a vytrvalosti ještě železnější, byl s to nejen snést, ale také vykonati, co Jeho Veličenstvo za svého pobytu v zemích tak rozsáhlých vykonal, aniž by byl jevil dost malé umdlenosti nebo netrpělivosti, alebrž prokazoval ke každému největší přívětivost a vlídnost. Přehlédneme-li ta četná města, městysy a dědiny, jež poctil J. V. svou návštěvou, uvážíme-li ta sterá oslovení, kterými byl vítán a k nimž mu bylo přiměřeně odpovídati, máme-li na mysli ty steré kostely, úřady, ústavy, školy, starožitné pomníky a památky, vězení, pevnosti a kasárny, jež císař ohlédal, vezmeme-li v úvahu, že loďmo, vozmo, koňmo, pěšky, po moři, po řekách, po horách, rovinách a údolích urazil více než 1200 mil, a při tom že mu bylo v každém místě přijímati různá zastupitelstva, dávati slyšení, přítomnu býti všelikým slavnostem, přehlížení vojsko, a k tomu všemu že ještě vyřizoval běžné státní záležitosti: tuť se budeme udiveně tázati, jak to vše bylo možno. Odpověď k tomu shledáváme ve zvyklostech panovníkových. Východ slunce zastihne mocnáře již při práci; déšť, bouře a jiné nepohody nestálého počasí nezdržují ho na cestě nikdy od plnění povinností jeho povolání. Nenávidě choulostivost věnuje potřebám životním jen času nezbytného. Ale i síla nejmohutnější umdlela by všelikým tím namáháním, kdyby nebyla, jako u Jeho Veličenstva, ožívána a udržována myšlénkou celou říši obsáhající: šlechtným a vznešeným citem odpovědnosti, jež sloučena jest s nejvyšším jeho postavením. Náš císař nemusí zajisté nikdy s císařem Titem zvolati: ‚Ztratil jsem den‘, neboť neztrácí marně ani minuty. Takovéto účinnosti dlužno v skutku se obdivovati a ji vzorem sobě voliti.«

Když před desíti lety v zápětí rusko-turecké války nadešlo částečné rozrušení Turecka, a když zvláštní sjezd zástupců velmocí jal se pořádati východní záležitosti, vznesly velmoci jednohlasně a se svolením sultánovým na Rakousko úkol, aby Bosnu a Hercegovinu obsadilo a v zemích těch pořádek učinilo. Dne 29. července 1878 vtáhlo rakouské vojsko pod velením polního podmaršálka Filipoviče do Bosny. Povstalci, tureckou vládou podněcováni, kladli ozbrojený odpor. Četnou řadou vítězství prorazilo si však

vojsko rakouské cestu až k Sarajevu a dobylo tohoto hlavního města Bosny dne 19. srpna. Boje v Bosně náležejí k nejskvělejším činům našich vojáků, kteréž si jimi zjednaly obecného obdivu. Byloť jim zápasiti netoliko s divokým, ukrutným nepřítelem, ale také s nesmírnými překážkami, jakéž jim příroda v této drsné zemi pohorské na odpor stavěla.

XI.

Dne 24. dubna 1879 dospělo čtvrtstoletí, co panovník Rakouska-Uherska, král český František Josef I. vešel v posvátný manželský svazek s ušlechtilou dcerou Bavorska, Eliškou. Co nás Čechův se týče, oslavili jsme toto císařské manželské jubileum v dobrém vědomí, že Rakousko — v němžto koruna Česká jest neocenitelnou perlou, vladařem samým při mnohých příležitostech za takovou uznanou — jest posud, co ústavnosti se týče, v době přechodní, že málo říší je na světě, kde požadavky a důležitosti národů často nejen se křížují, ale i mnohdy příkře proti sobě se staví, jako zde.

V předvečer slavnosti uspořádala královská Praha velkolepé osvětlení města. Za účelem tím dala obec pražská svým nákladem postaviti rozličné velké a malé plynové dekorace. Již od 21. dubna přijímal císař ve vídeňském hradu deputace různých měst a korporací, z celé říše do Vídně přibyvších. Dne 22. dubna bylo mimo jiné přijato zastupitelstvo města Prahy, jež vedením starosty pana Emiliána Skramlíka podalo přeskvostnou adresu a též ústně projevilo blahopřání, jež zodpověděl císař těmito českými slovy: »Blahopřání, které Mi k výroční slavnosti Mého manželského sňatku přinášíte, jest Mi novým, potěšitelným rukojemstvím věrné oddanosti, kterou Moje královské zemské hlavní město Praha Mně a Mému dvoru povždy zachovala a v každé vážné době osvědčila.« V týž den přijat byl zemský výbor království Českého, jenžto jménem země České podal též skvostnou holdovací adresu. V blahopřejné adrese města Prahy psáno jest mimo jiné: »Čtvrt století minulo od slavného a věčně památného dne, kdež dvě srdcí, Bohem sobě souzených, spojeno bylo v jednotu nerozlučnou za jáсотu millionů, jížto na posvátném svazku tom zakládali nejžádoucnější naděje své i potomstva svého. Drahá jest řada důkazův otcovské přízně, kterými zvláště město naše od Vašeho Veličenstva za minulých pětkrát pěti let obradováno bylo. My všichni vznášíme dnes nejvřelejší modlitbu k Pánu zástupů, aby bylo Vašemu Veličenstvu popřáno, dočkati se ještě dlouhých a dlouhých let oblažených nezkaleným blahem nejvyšší rodiny, jakož stále vzrůstajícím zdarem národů pod žezlem Vašeho Veličenstva spojených.«

V slavnostní den udělil císař četným osobám odsouzeným pro různé přestupky, přečiny a zločiny milost. Ve Vídni byl korunou všech slavností, v celé říši pořádaných, zvláštní průvod, upravený dle návrhů proslulého malíře Hanuše Makarta.

Na uznání všech projevů lásky a věrnosti národů k trůnu a panovníkovi poslal císař a král ministru hraběti Taaffemu dne 27. dubna nejvyšší vlastno-

ruční list tohoto znění: »V průběhu Svého více než 30letého panování sdílel jsem se Svými národy mimo mnohé trudné chvíle také mnohých dob velmi radostných; ale čistější, vroucnější radost mohla se mi asi sotva připraviti než za dnů právě minulých. Radost tu způsobila Mi láska národů. Hluboce dojatými cítíme se Já a císařovna těmito dobrovolnými projevy upřímné lásky a věrné oddanosti. Od jednotlivců a jednot, obcí a úřadů, od zástupců všech zemí a ze všech stavů a vrstev obyvatelstva byly Nám nejtklivější důkazy upřímné radosti a nejsrdečnější blahopřání projeveny. Jsem hrdým a šťastným zároveň, že mohu národy, říši tuto obývající, pokládati za Svou velkou rodinu, v jejížto Nás dnes obklopujících znameních lásky spatřujeme také účinek onoho nebeského požehnání, za něž jsme před 25 lety při oltáři pro Naš manželský sňatek vřelé prosby vznášeli a jehož se od milosti boží pro Naše štěstí rodinné, pro Naše milované děti, jakož i pro blaho vlasti také nadále nadějeme. Hlučné slavnosti pominuly, ale vděčná upomínka na tyto dny nikdy nevymizí ze srdcí našich. Jen malému počtu osob z tolika millionů mohli jsme ústně dík svůj vysloviti; prohlašte to tedy vůbec, že všem, ano všem nejvřejeji děkujeme.« — —

My můžeme k tomu jen připojiti přání:

Kéž postoupí stříbro této doby
v ryzí zlato svatby požehnané,
plné milosti a prázdné zloby!

XII.

Dne 7. října 1879 bylo zahájeno nové období říšské rady, do kteréž se tentokráte i Čechové dostavili, ovšem s ohražením, že tak činí bez újmy práv a samostatnosti koruny České. Podobné vyjádření podali také členové historické šlechty české, kteří vstoupili do panské sněmovny. V trůnní řeči, kterou Jeho Veličenstvo dne 9. října říšskou radu zahájil, učiněna zmínka o dostavení se Čechův do parlamentu a o jich ohražení.

Na počátku června 1880 zavítal J. V. do Prahy k několikadennímu pobytu a byl slavně uvítán. Ačkoliv se strany úřední se prohlašovalo, že účelem cesty císařovy jest inspekce vojenská, přece obdrželo vrch mínění, že císař cestuje do Čech z příčin politických. Ze všech odpovědí císařových na oslovení četných deputací bylo zřejmo, že úplně se srovnává se smířlivou politikou ministra Taaffeho.

Roku 1881 před velkonočními svátky rozřešena konečně otázka o české universitě v Praze v ten způsob, že nynější universita císařským rozhodnutím z dne 11. dubna se rozdělila ve dvě, totiž v českou a německou. Týmž císařským rozhodnutím ustanoveno, že počátkem školního roku 1881 mají vstoupiti v život dvě fakulty, právnická a filosofická.

Dne 10. května 1881 slavil korunní princ Rudolf ve Vídni sňatek s belgickou princeznou Štěpánkou. Sňatek jejich byl provázen blahopřáním všech

národů rakouských. Na počátku června zavítali korunní manželé do Prahy, kteráž je co nejsrdečněji a nejslavněji uvítala. Dne 11. června byl korunní princ, jenž pak se vznešenou chotí na delší dobu v pražském hradě se usídlil, přítomen otevření českého Národního divadla, kteréž pak dva měsíce na to, totiž dne 12. srpna 1881, z trestuhodné neopatrnosti shořelo. Na opětné zbudování naší »krásné kapličky« ráčil také císař a král náš značnou peněžní sumou přispěti.

Od počátku léta 1881 přeskakovala veřejnými listy zpráva, že si italský král přeje sejíti se s císařem rakouským. Zpráva tato, byvši několikrát za nepodstatnou prohlášena, stala se konečně přece skutkem. Dne 27. října zavítal král Humbert s královnou do Vídně na návštěvu císaře Františka Josefa. Ze měla návštěva tato příčinu politickou, a že Italie při zápletkách na Východě chtěla sblížením se nabytí spolkem císařským opory proti mocnostem západním, hlavně proti Francii, jest mimo vší pochybnost.

Dne 15. září 1884 zavítal císař a král náš s německým císařem Vilémem do Skierněvic u Varšavy, v jejímž okolí se konala veliká vojenská cvičení za přítomnosti cáře, cářové a následníka trůnu ruského. Mocnářové ruský, rakouský a německý provázeni byli ministry zahraničných záležitostí, kterážto okolnost svědčí, že se konaly důležité porady politické; dle všeho zdá se pravdě podobno, že se jednalo o společné obraně proti hnutí socialistickému a nihilistickému. O schůzi této pronesl se panovník náš, že mu poskytla žádané příležitosti, aby obnovil své srdečné poměry také k ruskému císařskému dvoru, a že schůze tato jest důkazem úplné shody všech tří panovníků a jich vlád, aby udrželi a zabezpečili základy míru a pokoje, nezbytně potřebné ku blahu jejich národů.

Dne 22. dubna 1885 ukončeno šestileté období říšské rady trůnní řečí. — V srpnu toho roku pozdravil, jako obyčejně, císař rakouský císaře německého v Gastýně, kamž tento do lázní zavítal. — Dne 25. a 26. srpna konala se v Kroměříži schůze císaře rakouského s cářem ruským, již se účastnili obě císařovny, nástupcové trůnu obou říší a ministři zahraničných záležitostí. Sprátelení a dohodnutí se obou panovníků osvědčilo blahodárný účinek svůj za nedlouho při povstání bulharském a ve válce Bulharska se Srbskem.

Roku 1886 císařského schválení došel zákon o zemské hotovosti čili domobraně, kterýž hluboko zasahuje v rodinné poměry veškerého obyvatelstva.

Téhož roku byla opět schůze mocnáře našeho s císařem německým v Gastýně, což bylo nejpatrnějším důkazem dobré shody mezi oběma mocnostmi.

XIII.

»Jiné doby. jiné způsoby,« dí staré přísloví. Člověk má jiná přání a jiné potřeby, když jest mlád, a jiné, když je stár. Jako každý jednotlivec prodělá-

vají též národy a státy dobu dětství, jinošství a mužství. Přechody z jednoho rozvojového stupně k druhému uskutečňují se zřídka kdy v plném klidu.

Tak děje se i v Rakousku. Před rokem 1848 byly zde ve všem poměry dětsky dobromyslné, lidé byli spokojeni, jen když měli s dostatek jídla a pití; mnozí i nyní ještě touží po dobách těch zapomínajíce, že i tenkrát švihán byl lid zlou metlou, jež spletena byla z roboty, desátka a nadutých pánů Franců. — Konečně se občanstvo přísné dětské kázně nasýtilo a toužilo po samostatnosti.

Těžký úkol vložila Prozřetelnost na hlavu císaře a krále Františka Josefa, totiž aby národy Rakouska v této přechodní době spravoval, je před ukvapenostmi chránil a klidný rozvoj zabezpečil.

Úkolu tomu panovník náš šťastně a v duchu pokroku dostal s otcovskou láskou a dobrotivostí, kteráž odpouští a zapomíná na to, co minulo.

Porovnáme-li nynější poměry Rakouska s poměry za vlád absolutistických, pochopíme, jak veliké práce to stálo, aby Rakousko učiněno bylo takovým, jakým jest.

Počneme se soudní správou. Právo jest základem každého státu, a netřeba teprve šíře vykládati, jak velmi na tom záleží, aby soudcové byli skutečně muži »spravedlivými«, nestrannými.

Jak to bylo dříve? Soudní správa sloučena byla s velkostatkou; kdo nějaké panství zdědil nebo koupil, stal se také pánem soudu nad poddanými rolníky. Obyčejně ustanovil práv znalého správce čili »justiciára«, který měl býti sudím. Nedivno tudíž, jak tenkrát právo v bezpráví se obracelo. Mnohý správce nebo vrchní přimhouřil obě oči, když obžalovaný dříve nežli přišel do úřadovny, zůstavil v kuchyni plný koš. Běda tomu, kdo s panem justiciárem se znepřátelil! A jak zdlouhavé a nákladné bylo soudní řízení — ač i za dob našich process čili vedení pře není žádnou lacinou zábavou — jak zle bylo zabezpečeno vlastnictví!

Císař František Josef učinil těmto zvráceným poměrům konec. Především zjednána platnost zásadě, že jenom císařovým jménem smí se konati právo. Soudci jsou nyní jenom císařem jmenovaní, důkladně vzdělaní, nezávislí a nestranní mužové. »Rovné právo všem!« stalo se dnes obecným heslem. I nejprostší, nejchudší muž dojde práva.

V řízení trestním uvedeno ve skutek ústní a veřejné řízení. Dříve býval obžalovaný vyslýchán při zavřených dveřích, tak že mnohý nevinný padl tomuto tajnůstkářství za oběť.

Ano, ještě více; aby i v takových případech, kde vina nebo nevina může býti pochybna, mohlo spravedlnosti býti učiněno zadost, byly uvedeny v život soudy porotní. Dvanácte statečných, neúhonných občanů vyřkne úsudek, když jim bylo vše vylíčeno, co mluví ve prospěch obžalovaného nebo proti němu. Jednají výhradně dle svého přesvědčení.

Také o to bylo postaráno, aby spravedlnost co možná nejrychleji a s malými okolky byla konána. V příčině té vešlo ve skutek laciné řízení бага-

telní a upomínací. O jiné nápravy soudní správy se ještě jedná, zejména také o změnu řízení v občanských věcech sporných.

Počet zákonů, soudní správy se týkajících, jest nad míru velký; jejich sdělení Jeho Veličenstvo, jakož má v obyčeji, sám se účastnil, povolav dříve nejlepší a nejučenější odborníky k jich vypracování.

Velikou péči věnoval J. V. vojsku, kteréž pro panovníka a jednotu říše se bylo obětovalo a proto také zvláštní péče hodným se prokázalo. Již dne 5. prosince 1848 vydán nový zákon o vojenském odvodu, kterým zjednána rovnost ve službě vojenské. Pro pozůstalé po vojínech v boji padlých jakož i pro vysloužilce pečováno zvláštními zákony. Úplná rovnost v čestné povinnosti ku chránění země způsobena branným zákonem z roku 1868. Každý státní občan jest povinen, své vlasti hájiti.

Ve vyučování nadešel úplný převrat; především dotkl se universit, kde svoboda učení se a vyučování byla ve skutek uvedena. »Pěstování pravé vědy a ryzích povah« postaveno za účel vysokému učení.

Nový druh škol, jež císař v život povolal, jsou reálky a školy průmyslové. Vyučování průmyslové bylo dříve úplně zanedbáno. Na čtyřtřídních hlavních školách nemohlo o vzdělání pro praktický průmyslový život býti ani řeči.

K nejkrásnějším činům Jeho Veličenstva náležejí zákony, týkající se školy obecné. Bylť dávno již císař prohlásil, že jen dobrým, obecným vzděláním mravy a povaha lidu mohou býti ušlechťeny. Za účelem tím bylo mnohé překážky odstraniti. Dvě strany stály v ohledu tom proti sobě: jedna chtěla posavadní poměry školské podržeti, druhá se domnívala, že jednostranné nabývání vědomostí a zběhlostí dostačí a že vychovacím vlivu náboženského možno úplně postrádati. Panovník dovedl mezi oběma těmi náhledy učiniti dohodnutí a poskytl možnost k rozluštění dvojí úlohy, totiž: vzdělávati ducha a srdce mládeže. Učitelům dostalo se lepšího postavení hmotného a pro jich vzdělání zřízeny zvláštní ústavy.

Přes to, že pravá a podstatná práva církve katolické těší se úplné ochraně císaře a krále našeho, jenž dobře ví, co církvi a co národům patří, osvědčil mocnář nejkrásnější snášlivost a nestrannost nad strannickými spory stojící, tím, že protestantům a israelitům plnou svobodu u víře zaručil a všeliké rozdíly v požívání občanských a politických práv zrušil.

Potřebám polního hospodářství a stavu selského věnoval císař velikou pozornost a činnost. R. 1848 za panování Ferdinanda Dobrotivého stalo se rolnictvo *zcela svobodným pánem* svých pozemků, poddanství bylo zrušeno. Leč až k úplnému provedení tohoto osvobození stavu selského zbývalo ještě mnoho činiti. Úplnou volnost dal císař selským statkářům zákonem honebním, jímž právo myslivosti na cizích pozemcích bylo zrušeno. Zřízením hospodářských škol učiněn prostředek k docílení lepšího hospodaření a zákony o knihách pozemkových dostalo se vlastnictví a úvěru lepšího zabezpečení.

Na prospěch obchodu a živností uzavřeny s cizinou četné smlouvy, jimiž pojištěn volný obchod, stavěny rozvětvené železné dráhy, upraveny splavné řeky a vydáno množství blahotvorných zákonů. Velikého významu jest zákon živnostenský. Dříve panovalo cechovníctví; nikdo nesměl provozovati živnost nebo řemeslo, kdo neprokázal jistých let učení a tovaryšství jakož i cestování v jiných zemích a kdo sobě nezjednal povolení úředního k samostatnosti pracovní. S mnohých stran brojí se sice proti svobodě živností, ale ne právem. I nyní může dovedný, pilný a spořivý živnostník zbohatnouti.

K nejdrahocennějším vymoženostem nové doby, jakých se národům z ruky panovníkovy dostalo, náleží zákon a řád obecní, jimiž dávno kýžená samospráva v obcích dodělala se blahých počátků k příštímu svému rozvoji.

Vzhledem k své činnosti neúnavné, výhradně blahu národů věnované, vším právem mohl císař a král v povědomí všeho velikého, co byl vytvořil, po 25letém panování svém roku 1873 k svým národům pronésti: »Po změnyplných osudech a těžkých bojích nachází se Rakousko, vnitru svém se osvěžujíc, vůči cizině v postavení úctu i vážnost vzbuzujícím; ve všech oborech veřejného života odstraněny jsou překážky volnému pohybu v cestu se stavivší, a nastoupeny jsou cesty vedoucí k rozřešení velikého úkolu: ku sjednocení národů v Rakouska v mocný stát, o ideje práva a svobody se opírající.«

Věd a umění byl a jest císař František Josef příznivcem a mecenášem velikým. Za čtyřicetiletí jeho panování urazili národové pod jeho žezlem spojený značný kus na ideální, aesthetické, umělecké a vědecké dráze svého duchovního rozvoje, k čemuž ovšem valně přičinilo zrušení censury a bližší pěstování duševních styků s jinými velikými národy, zejména s ruským, francouzským a německým.

Rovnoprávnost národní, tato vznešená zásada našeho věku, dodělala se zejména v našem různojazykovém státě nemalých úspěchu. My Čechové zvláště můžeme s uspokojením pohlížeti zpět na dobu prošlého čtyřicetiletí, neboť vznešené sémě sebepoznání a nauk vlasteneckých, v úrodnou domácí půdu našimi Jungmanny, Šafaříky a Palackými zaseté, nadějně vzešlo, a ve všelikých oborech vědeckých a uměleckých rozvinula se činnost rovněž záslužná jako obětovná. Roku 1884 konečně dočkal se národ náš otevření své s tak ohromnými překážkami dovršené Akropole: svého důstojného Národního divadla, jež možno pokládati za základní kámen nové, bohdá šťastnější pro nás doby.

Roku 1887 založil císař »zlatou medailii pro vědu a umění«, a udělení tohoto vyznamenání pražskému »Hlaholu« a předním representantům vědy a umění doby naší: prof. dru Randovi a malíři Brožíkovi svědčí o bystrozraku, jakýmž panovník náš stopuje veškerý náš ruch životní.

V době nejnovější podal mocnář skvělý důkaz jednak lásky rodinné a jednak své péče o zvelebení umění tím, že postaviti dal své veliké pramateři, císařovně a královně Marii Teresii ve svém sídelním městě Vídni nádherný

pomník. Významno jest, že odhalení toho pomníku stalo se dne 13. května 1888, tedy v nejbližší příští den po 145. výročním dnu korunování Marie Teresie sa královnou českou (12. května 1743), čímž projeveno také jaksi — byť i nepřímou — uznání péče veliké panovnice rakouské o zachování a pěstování jazyka českého, neboť za Marie Teresie svoláván a zahajován sněm český s formulami českými, od pradávna obvyklými; také za ní nečiněno proti přednosti českého jazyka v rokování sněmovním žádných námitek; důležité, k Čechám se vztahující dvorní dekrety vydávány také za Marie Teresie v jazyku českém a znalost obou zemských jazyků pokládána při státních úřednicích a sudích za přednost. Význam české řeči uznávala Marie Teresie také tím, že za ní zavedeno bylo vyučování češtině na vojenské akademii v Novém Městě za Vídní, na inženýrské škole vídeňské, na tamní universitě, jakož také v Teresianum.

Postavením pomníku veliké císařovně a královně dokázal císař a král náš, že ctí předky své a že snaží se v jich šlépějích kráčet.

Blaze tomu, kdo rád vzpomíná svých otcův
a kdo o jich činech, o jich velikosti
posluchačům vypravuje, až konečně
v těšném míru sám jest připojen k jich řadě!

XIV.

»Ještě žijí mnozí lidé, kteří pamatují se na jisté okno ve vídeňském hradě, v němžto jedině bylo až do pozdní noci a před rozbřeskem dne pozorovati světlo. Pokoj tento náležel k pracovně císaře a krále našeho, jenžto mladost svou přinesl v oběť, aby říši a lid osvěžil.« Tak psaly londýnské »Times« u příležitosti 25letého jubilea panování Jeho Veličenstva r. 1873.

Císař František Josef je zajisté ve veliké Vídní jeden z prvních, jenžto lože noční opouští. To děje se v zimě o 5. a v létě o 4. hodině, ale když se odbývají vojenská cvičení, již o 1.–2. hod. ranní. Snídá obyčejně sám, při čemž probírá noviny. Všecky velké žurnály prohlédne každodenně aspoň zběžně.

O šesté hodině již počínají přednášky generálního pobočníka a přednosty kabinetní kanceláře, jež vůbec nepřetržitě trvají do 9–10 hodin, ježto každý předmět důkladně se prozkoumá. Po těchto přednáškách, jež o dnech vojenských cvičení odbývají se často také již o 2. neb o 3. hodině ranní, následují přednášky nejvyššího dvormistra, nejvyššího komořího a ostatních dvorských hodnostů, načež přijímá císař ministry nebo udílí soukromá slyšení.

Mezi 11.–12. hodinou snídá po druhé, načež důležitější předlohy ministrův se propracují. Císař vlastnoručně v nich činí opravy, a možno říci, že ani jediný jednacím spis nevrátí se nečten z ruky císařovy. Pokládáť mocnář svůj denní úkol za ukončený, když vše běžné bylo jím propracováno.

Mocnář, jenž tak záhy vstává, nepřeje si téměř nikdy oddechu; velmi zřídka navštěvuje divadlo, a často celé dny nevychází na procházku, — *pracujet!*

Mezi 5. a 6. hod. obědvá císař buď sám nebo, jsou-li císařovna a korunní princ přítomni, v jich společnosti. V neděli odbývají se obyčejné rodinné obědy, jichž účastní se veškerí členové císařské rodiny. Někdy dávají se tabule pro hosty zvláště pozvané. V jídle jest panovník velice střídmý, jakož vůbec ve všech pozemských požitcích jeví zdrželivost téměř spartánskou.

V neděli a ve svátek přítomen jest J. V. obyčejně o 11. hod mši svaté.

Vyjmajíc dny, kdy navštěvuje divadlo, anebo když má hosty, klade se císař o 9. hodině na lože; až do toho času pracuje pravidelně v záležitostech služebních.

Jeho Veličenstvo jest mocnářem z míry přívětivým a vlídným. Jest mnoho vynikajících mužů, kteří, ač náležejí »k nejvěrnější oposici vlády Jeho Veličenstva«, mluví nicméně o mocnáři samém s největším nadšením.

Jeho Veličenstvo těší se výtečné paměti, Habsburgovcům vlastní a téměř v přísloví vešlé. Osoby, kteréž při zvláštních příležitostech přijdou císaři na oči, poznává po mnohých letech opět a dovede je i jmenovati.

Co nejlepší manžel a otec rodiny miluje s nekonečnou něžností a vroucností své dítky; císařský dvůr jest vůbec vzorem dobrého rodinného života.

Jediným tělesným zotavením císařovým jest honba. Jako k cestování používá též k myslivosti na větším díle noci, aby nezkrátil si dne pro práci. Se zvláštní zálibou pěstuje honbu na tetřevy ve hvozdech Rychnovských za Vídeňským Novým Městem.

Jak známo, jest císař výborným střelcem: na honbě nechybí nikdy, a na terči skoro každá jeho střelná rána trefí do černého.

Zdraví císařovo jest nad míru dobré; největší tělesné námahy, nejrychlejší změna povětří nemají na něho nejmenšího škodného vlivu. Ode dávných let není známo, aby se byl kdy povážlivěji roznemohl.

Císař jest nejneunavnější a nejvytrvalejší jezdec. Překážek v jízdě nezná, příkopy, houště a ploty směle přeskakuje, při čemž ovšem nezřídka se stává, že z družiny jeho 3–4 jezdci s koní spadnou. Cizí důstojníci, kteří byli vojenským cvičením přítomni, vyslovili se vždy s největším obdivem o veliké vytrvalosti císaře jakožto jezdce. Při vojenské přehlídce v polích Elysejských v Paříži r. 1867 a ve Vigonze v Itálii bylo vojsko francouzské a italské přímo překvapeno vojenskou a válečnou statností císaře a krále Františka Josefa. Svou neohroženou odvahu dokázal několikráte u Santy Lucie, Rábu a u Solferina, kde vrhal se v nejhustší déšť kulí.

V celé povaze císařově jeví se nejvyšší prostota a skromnost, s přirozenou slušností a opravdovou důstojností sloučená. Jak pro veškerenstvo, tak pro jednotlivce vyznamenává se nejčilejším soucitem. V nešťastných případech jest první hotov, buď osobně pomocí přispěti nebo přiměřená příkazná opatření učiniti.

Každá na vědomí mu daná zásluha dochází odměny a uznání; pokladna jeho jest k umírnění nouze a bídy stále otevřena.

Známo také jest, že Jeho Veličenstvo a všichni členové císařského domu dobrovolně se podrobili dani z příjmů.

Urážky Veličenstva svého trůnu rád promíjí, nechť dopouštějí se jich jednotlivci nebo celé země.

Císař a král František Josef byl vždy ochoten, i největším nepřátelům svého trůnu a své říše ruku k smíření podati; a učinil-li tak, stalo se to zcela poctivě a bez obalu. Hrad jeho jest otevřen každému, všichni občané mají k němu volný přístup, jako u žádného jiného dvora. Každý pondělek a čtvrtek jsou obecná slyšení, ku kterým se připustí každý občan, jenžto se v kabinetní kanceláři přihlásí. K slyšení připuštěný nachází se vždy zcela sám v komnatě Jeho Veličenstva a může zcela bez ostychu a bez vyrušení prosbu svou přednáseti. Císař přichází i tomu nejnižšímu blahovlně a vlídně vstříc, a pro každého má slovo útěchy neb naděje.

Čím blíže u císaře a krále stojíme a čím více ho poznáváme, tím více nás k sobě poutá, tím více vzbuzuje se v nás pocit obdivování se jeho osobním vlastnostem.

XV.

V roce letošním — 2. prosince 1888 — dovrší se čtvrté desíletí panování Jeho Veličenstva císaře a krále našeho Františka Josefa I. Není divu, že, jakož vůbec po cele říši, bude tato památná událost slavena s myslí radostně povznesenou také po všem království Českém.

Sněm království Českého, chtěje postaviti této době panování Jeho Veličenstva pomník důstojný, po všechny časy trvajícím, ustanovil se na tom, že sám přiměřeným věnováním základ položí k velikému, pro sociální dobro země a její synů důležitému ústavu, a že zároveň vyzvati se mají všichni, kdož v království Českém z té vzácné příčiny podnět ke skutkům obecně prospěšným si vezmou, aby příspěvky svými k založení a rozvoji díla toho pomocné ruky poskytl. I usnesl se tedy sněm království Českého dne 18. ledna 1888 jednomyslně, jak následuje:

1. Sněm království Českého zřídí na památku čtyřicetiletého panování Jeho císaře a krále. Apoštolského Veličenstva zemský fond pojišťovací, při kterém dělníci a čeledí budou moci pro případ stáří, předčasné invalidity nebo smrti buď sami se pojišťovali aneb zaměstnavateli svými pojišťováni býti. Předmětem pojištění může býti buď jistý doživotní důchod neb určitý kapitál. Fond tento bude spravován výborem zemským.
2. Aby pojištění takové pokud možno rozsáhlému kruhu osob řečených přístupným se stalo a účinná působnost toho fondu se zabezpečila, ustanovuje se toto:
  - (a) Sněm království Českého věnuje fondu jmenovanému jakožto základní kapitál sumu 500.000 zl., splatnou v pěti po sobě jdoucích lhůtách ročních po 100.000 zl. z prostředků zemských. První roční splátka budiž vložena do rozpočtu na rok 1889.

(b) Všecky samosprávné sbory a veřejné korporace, všecky spolky, pak společnosti a společenstva výdělečná i soukromníci budtež zároveň veřejně vyzváni, aby věnování svá, kteráž na památku čtyřicetiletého panování Jeho Veličenstva císaře a krále učiniti zamýšlejí — pokud jim to možno bude — obrátili k témuž účelu, a to buď příspěvkem k řečenému právě kapitálu základnímu anebo zaručením pravidelných ročních příplatků.

3. Úroků kapitálu základního, jakož i pravidelných příplatků, pokud takové konány budou, budiž používáno k uhrazení nákladů režijních. Co pak nad to přebude a k sesílení základního kapitálu potřebno nebude, služí k tomu účelu, aby se pojištěným přiměřeně snižovaly roční prémie pojistné.

4. Zemskému výboru se ukládá:

(a) aby na příslušných místech podal žádost za dovolení, aby směl řečený fond nésti jméno: »Zemský pojišťovací fond císaře Františka Josefa I.«;

(b) aby učinil ihned veřejné svolání ku všem správním sborům a veřejným korporacím, ku všem spolkům, pak společnostem a společenstvům výdělečným i vůbec k obyvatelstvu království Českého ve smyslu pod lit. b) ad 2. zde naznačeném;

(c) aby, řídě se zásadami v odstavcích předcházejících naznačenými, vypracoval pro tento fond podrobné návrhy organizační a vyslechna o nich c. k. vládu, v budoucím zasedání sněmu ke schválení je předložil. Zemskému výboru se ukládá, aby vzal v úvahu, zdali a jakým způsobem by se při témž fondu dalo provésti také pojišťování malých živnostníků.

Jeho Vel. ráčil nejvyšším rozhodnutím, daným dne 1. května 1888 tato usnesení sněmu českého se zalíbením na vědomost vzíti a povoliti, aby fond řečený nésti směl jméno: »*Zemský pojišťovací fond císaře Františka Josefa I.*«

Tak bude době čtyřicetiletého panování Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I. postaven vskutku památník důstojný, mohutný a nehybnoucí!

Dnes po čtyřicetiletí,
plném práce, snažnosti,
veliký se svátek světí
Mocnářovy činnosti.

Lásku svou chcem do skonání
Králi svému v oběť klást,
by za Jeho panování
zkvétala nám drahá vlasť!

Ríš Rakouská v radování
Přeblahý dnes slaví den;
K dlouhémuť jí panování
Habsburkův štěp vyvolen.
Po blahé i trpké době
K předu spějí země dál,
Jakož národům i Sobě
Přeje Císař náš a Král.

Moudroš Jeho vznešenému
Heslu věku nového
K směru pevně vytčenému
Dává štítu mocného.
Kouzlo mohutného slova:
Rovnoprávnost jest náš cíl;
Jí dle hesla Mocnářova
Spojených věnujme sil!

Po tísnivém obmezení
Volnosti když svítla zář,
Rakousko v svém obrození
vyjasnilo opět tvář.
Pán rytířský s trůnu výše
Nový život v lid svůj vdech',
Proto plesá celá říše
Vstříc Mu s díkem na svých rtech.

Dnes po čtyřicetiletí,
Plném práce, snažnosti,
Veliký se svátek světí
Mocnářovy činnosti.
Lásku svou až do skonání
Chceme Jemu v oběť klást',
By za Jeho panování
Zkvétala nám drahá vlast.

Václ. Pok Poděbradský.

